

**ВІРА ВОВК:
ВІДОМІ Й МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ЖИТТЄПISY
(до 90-ліття письменниці)**

Стаття присвячена висвітленню основних фактів життєпису Віри Вовк. В основу дослідження покладено хронологічно систематизований біографічний матеріал із мемуарів письменниці: «Спогади», «Мережа», «Човен на обрії». Авторка послідовно розгортає становлення творчої особистості Віри Вовк, розкриває важливі епізоди з біографії письменниці, визначальні для формування її світогляду та художнього мислення.

Ключові слова: Віра Вовк, біографія, художнє мислення, світогляд, творчість

...Василь Барка і Василь Стус у листах називали її сестрою, її творчим ентузіазмом захоплювалися колеги з Нью-Йоркської групи, а ерудицією і силою духу досі дивуються сучасники... Хто ж вона, ця самотня постать – Віра Вовк (Віра Остапівна Селянська) – сучасна українська письменниця з Бразилії, учасниця Нью-Йоркської групи, лауреатка Національної премії України ім. Т. Шевченка (2008), поетеса, прозаїк, драматург, перекладач, митець, науковець, а ще – жива легенда вітчизняної літератури, яка цьогогоріч відсвяткувала свій дев'яностолітній ювілей? У сучасній науковій періодиці є чимало праць, присвячених творчості авторки. Це роботи Л. Залеської-Онишкевич, І. Жодані, Т. Карабовича, О. Смольницької, Т. Ткаченко, але практично немає розвідок (за винятком мемуарів самої Віри Остапівни [1; 2; 7; 10]), які б у повному обсязі висвітлювали її біографію і шлях становлення як письменниці. Водночас саме цей аспект, на нашу думку, особливо важливий з огляду на необхідність розуміння цілісного образу творчої особистості Віри Вовк. Отож, мета статті – висвітлення відомих і малознаних сторінок життєпису авторки в сув'язі з її художнім доробком.

Як відомо, Віра Остапівна Селянська зараз працює й мешкає в Ріо-де-Жанейро – шестимільйонному бразильському мегаполісі на березі Атлантичного океану. Однак становлення Віри Вовк і її формування як письменниці розпочалося на Україні. Поетеса народилася 2 січня 1926 р. у невеликому містечку Борислав на Львівщині, звідки походила родина її матері – Стефанії (з Яворських) Звонок. Тут, у «тихому домі» під «теплыми зорями над зеленим містом» [12, с. 40], минули перші дні життя майбутньої письменниці, зігріті опікою бабусі й дідуся.

Невдовзі після народження доньки (у листопаді 1926 р.) родина переїхала до Праги, де батько Віри Вовк Остап Селянський закінчував медичні студії в Карловому університеті, а мама вивчала хімію. Саме з Прагою пов'язані перші дитячі враження Віри, зокрема легендарний епізод знайомства з Олександром Олесем [6, с. 277]. Тут, згадує письменниця, вона «почала ходити й говорити. Батьки були зайняті наукою, мене бавила чеська нянька, з чого залишилися два слова: «татінко» і «матінка»; я так називала своїх батьків ціле життя» [6, с. 277].

Наступні сторінки життєпису письменниці пов'язані з Львівщиною і Гуцульщиною. На Львівщині (у Гаях Нижніх) вчителювала у 1929-1931 рр. мама Віри Вовк, до Львова у 1932 р. повернувся її батько і був деякий час приватним лікарем митрополита Андрея Шептицького. «Наша сім'я, – згадує письменниця, – жила в Митрополичій палаті, і митрополит став моїм хресним батьком» [2, с. 32]. Ця подія була знаковою у житті авторки, а владика Андрей став їй духовним провідником на все життя.

Інше джерело світлих спогадів із юних літ – Гуцульщина. Тут, у маленькому містечку Кути у 1933-1938 рр. працював батько Віри Вовк Остап Селянський – лікар за фахом, але поет у душі, і саме від нього, вочевидь, доньці передався письменницький хист. Тут у 1935-1938 рр. майбутня поетеса навчалася у Початковій дівочій народній школі, тут у сім років написала свій перший вірш «Тополя», тут, на лоні барвистої карпатської природи, розквітала й міцніла її дивовижна дружба з художницею Зоєю Лісовською (майбутньою ілюстраторкою творів письменниці). *«Хіба ж мені коли забути / Той дім ясний, рясний горіх, / І хміль, що пнувся до зорі / По яблунях старих, пригнутах?»* [12, с. 43] – пише Віра Вовк у поезії «Кути». Згадує її двоюрідний брат Я. Селянський: «Віра росла романтичною дівчинкою, яка довго могла любитися кожною знайденою рідкісною рослиною, годинами спостерігати [...] за весняними пожежами червоних буків, що росли у Вишніці, за Черемошем, і вдивлятися в зорепади таємничого неба» [13].

Однак дитинство не тривало довго. Гармонію світлих дитячих років раптово порушила II світова війна. Наприкінці 1939 р. родина Селянських була змушена емігрувати на Захід. «Замерзлими торами, засніженою землею потяг везе нас на Захід. Крадькома я забрала з собою альбом зі світлинами, хоч за це нас могли затримати на границі [...] Нам тоді здавалося, що їдемо на недовгий час, що то тільки коротка подорож...» [3, с. 22], – писала Віра Вовк у «Спогадах».

У 1940 р. сім'я замешкала в Дрездені – невеликому німецькому місті, багатому на культурні й архітектурні пам'ятки. Остап Селянський працював хірургом у лікарні Герхарда Вагнера, а Віра Вовк у 1941-1945 рр. навчалася у дівочій школі імені Клари Шуман. Саме у Дрездені сформувалися основи мистецького світобачення письменниці, виґралилися контури її характеру й окреслилися лінії творчого стилю. Тут народилося чимало поезій, а також перший прозовий нарис «Квіти і пісня», опублікований 1943 у львівському часописі «Дорога». Цей твір – не лише колоритна настроєва мініатюра Дрездена, «святині мистецтв і музики» [5, с. 297], а й яскраве свідчення самобутнього стилю авторки, її вміння помічати й акцентувати культурні деталі, кількома штрихами передавати душевний настрій: «Треба тільки бути над Ельбою, на мості короля Августа й кинути зором на «Старе місто». Онде вилискують до сонця золочені ангели на вершку академії мистецтв, далі – славна опера, галерея образів з чарівною Сикстинською мадонною Рафаеля та літній замок Августа «Цвінгер» (одна з найкращих барокових будівель світу), а здалека, як силуетки минулого, – три вежі: ратушева, королівської палати й католицької катедри» [5, с. 297].

Однак світлу радість юності, мистецтва і творчості зненацька порушив глибокий удар: у ніч з 13 на 14 лютого 1945 р. під час бомбардування Дрездена, рятуючи життя хворого і відмовившись сховатись у бомбосховищі, трагічно загинув батько Віри Вовк Остап Селянський. У «Біографічній мозаїці» письменниця згадує: «Батько помер, як жив: у службі для інших, із серцем, переповненим добротою для страждаючих [...] Я мала надзвичайний привілей жити біля нього дев'ятнадцять років» [2, с. 33-34].

Що було далі? Звивисті меандри емігрантських доріг. Сім'я опинилася у вирі війни без годувальника, без даху над головою. Але не втратила віри! (це яскраво відображає повість «Духи й деревіші»).

У 1945 р., незважаючи на складну економічну повоєнну ситуацію, Вірі Вовк усе ж вдалось поступити в єдиний відкритий на той час у Німеччині Тюбінгенський університет і навіть отримати помешкання в домі його ректора – католицького

теолога Теодора Штайнбюхеля, який після смерті батька став дівчині духовним опікуном і радником.

У Тюбінгенському університеті Віра Вовк навчалася в 1945-1949 рр. Цікаво, що поетеса поступила спершу на теологічний, а потім – на філологічний факультет, і ці обидва зацікавлення згодом самобутньо поєдналися у її дисертаційній праці, присвяченій німецькій епічній марійській поезії Середньовіччя. Згадуючи свої студентські роки, письменниця зізнається, що то були «голодні й холодні студії». Та, незважаючи на брак найнеобхіднішого, вона активно вивчала германістику, славістику, музикологію, «ходила на виклади, співала в студентському мадригалі і в професійному хорі Ахенбаха» [11, с. 32], а у вільний від занять час «читала в своїй нетопленій кімнаті на горищі і писала заkostenілими від холоду пальцями свою першу новелю» [4, с. 114], що згодом переросла у повість «Вітражі».

У ще один удар долі. Несподівана смерть наставника і опікуна Теодора Штайнбюхеля змусила сім'ю ще раз шукати притулку. І знову Боже Провидіння через о. Володимира Ханейка вказало родині шлях. Цього разу – довгий і незнаний. Шлях через океан у далеку Бразилію. «Мама і я – писала Віра Вовк у «Духах і Дервішах», – дві жінки, рішилися здобувати Новий Світ» [4, с. 140].

Наприкінці 1949 р. родина оселилася в Куритибі, де отримала тимчасове пристанище у монастирі Сестер Божого Провидіння, а з 1951 р. – замешкала в Ріо-де-Жанейро, місті, з яким доля пов'язала Віру Вовк більш, ніж на шістдесят років. Саме тут під охороною Христа на Корковадо Віра Вовк закінчила освіту, знайшла друзів, отримала місце праці, здобула визнання і відбулася як письменниця. Зокрема, у 1955 р. вона вивчала англійську мову й літературу в Ріо-де-Жанейро, у 1956-1957 рр. – порівняльне літературознавство в Мюнхені, у 1957 р. – французьку мову при Французькому альянсі в Ріо. Паралельно із навчанням і самоосвітою Віра Остапівна активно провадила викладацьку діяльність: у 1952-1987 рр. вона читала лекції з середньовічної літератури, німецької мови й літератури, поетики й порівняльного літературознавства в Університеті Святої Урсули, у 1974-1986 рр. – викладала теорію літератури на філологічному факультеті в Кабо Фріу, а у 1987-1996 рр. – поетику й германістику у Федеральному (нині Державному) університеті Ріо-де-Жанейро.

На середину 1950–1960-х рр. припадає також період активних творчих контактів і плідної письменницької праці. У січні 1959 р. Віра Вовк налагодила зв'язки з митцями Нью-Йоркської групи, почала дописувати до часописів «Сучасність», «Нові поезії», «Наше життя», а в травні 1965 р. – вперше приїхала в Україну і започаткувала творчі взаємини з письменниками-шістдесятниками. У цей час побачили світ перші прозові книги Віри Вовк («Легенди», 1955; «Казки», 1956; повісті: «Духи й дервіші», 1956; «Вітражі», 1961), а також її поетичні збірки («Зоря провідна», 1955; «Елегії», 1956) і антології перекладів (зокрема, спільна з О. Колодій книга перекладів української класики «Antologia da Literatura Ucrainiana», 1959; антологія португальської лірики «Зелене вино», 1964).

Творчу, викладацьку і видавничу працю Віра Вовк вміло поєднувала з подорожами – мандрами світом (Європою, Африкою і двома Америками) та участю в міжнародних літературних ПЕН-клубах (Норвегія, Югославія). Однак завжди і всюди, де б не була письменниця, вона завжди залишалася українкою. «Тобі моє кохання, Україно, / Духовно-плотське, щире почуття. / Моє зелене дерево життя, / Я вся твоя: верховно і корінно» [9, с. 100], – пише Віра Вовк у однойменній поезії, а в книзі «Мережа» зізнається: «Підсумовуючи спогади свого довгого життя, бачу, що воно завжди було спрямоване на Україну, що, перебуваючи найбільше років поза її

кордоном, я жила нею так інтенсивно, наче б ніколи з нею не розлучалася...» [7, с. 62].

Проживши 66 років у Бразилії, 10 – у Німеччині, 3 – у Празі і лише 10 – в Україні, Віра Вовк усе своє життя й усі грані свого таланту посвятила рідній землі та світовому престижу її культури. В Україні та поза її межами побачили світ більше ста книг письменниці, а це – 65 оригінальних творів (28 книг поезії, 25 – прози і 12 – драматургії) та 53 збірки перекладів (14 – українською і 39 – з української на португальську та інші мови). Усі – видані власними зусиллями, за власний кошт, без суттєвої допомоги ззовні.

Ці книги не лише глибокі за змістом, а й чудово оформлені репродукціями малярських творів подруги з дитячих років Зої Лісовської та оригінальними витинанками, а подекуди (як у книзі «Три бразилійські легенди») й малюнками самої Віри Вовк, адже вона не лише багатогранна письменниця, а й мисткиня. Вражає також факт, що більшість ілюстрацій у окремих виданнях (таких, як «Мандала», «Іконостас України», «Весняне дійство») власноручно вклеєні поетесою. «Уявіть собі: тираж 1500 примірників, і до кожного вклеювати по 40 картин», – зізнається в розмові Віра Вовк [14]. Справді, складно збагнути, щоб хтось тепер повторив цей творчий подвиг. Варто згадати й іншу грань творчого обдарування письменниці – музику, адже Віра Остапівна ще й автор мелодій до своїх драматичних поем, інсценізації яких у 1990-х, 2000-х рр. відбулися у Кутах, Львові, Києві.

Нині письменниця – лауреат численних вітчизняних і міжнародних літературних відзнак, зокрема: премії ім. Івана Франка (Чикаго, 1957, 1982, 1985, 1989; Київ, 1990), премій «Благовість» (Київ, 2000), «Тріумф» (Чернігів, 2003), «Сад божественних пісень» ім. Г. Сковороди (Луцьк, 2006), «Глодоський скарб» (Київ, 2013) і найвищої державної нагороди – Національної премії ім. Т. Шевченка (Київ, 2008).

Все ж, як зізнається авторка, для неї, як і для кожного поета, «найбільшою премією залишається його творчість» [7, с. 72]. Наснажена цим переконанням, Віра Вовк продовжує працювати, сподіваючись, що «прийде час, коли героями зватимуться ті, хто, нехтуючи почесами й вигодами, ревно присвятить правді й праці для добра й престижу свого народу» [8, с. 495]. Ознаменований цими ідеалами життєвий і творчий шлях поетеси – яскраве свідчення діяльного патріотизму і неперебутньої шляхетності духу, що дали змогу крізь складні меандри вибоїстих емігрантських доріг пронести щедre, сповнене любов'ю серце.

Отож, біографія письменниці органічно відображена у її творчості, а життєві ідеали – віддзеркалені в словах і вчинках її героїв. Тому актуальним і перспективним напрямком майбутніх досліджень видається паралельне прочитання біографічних повістей Віри Вовк і віддзеркалених у її мемуарах фактів життєпису з метою виокремлення й розмежування у творах авторки елементів художнього домислу та біографічної конкретики.

Список використаних джерел

1. Вовк Віра. Curriculum vitae / Віра Вовк // Спогади. – К. : Родовід, 2003. – С. 391-393.
2. Вовк Віра. Біографічна мозаїка Віри Вовк / Віра Вовк // Проза. – К. : Родовід, 2001. – С. 27-58.
3. Вовк Віра. Дитинство / Віра Вовк // Спогади. – К. : Родовід, 2003. – С. 13-26.
4. Вовк Віра. Духи й дєрвіші / Віра Вовк // Проза. – К. : Родовід, 2001. – С. 59-158.

5. Вовк Віра. Квіти і пісня : [нарис] / Віра Вовк // Проза. – К. : Родовід, 2001. – С. 297-298.
6. Вовк Віра. Легендарний епізод з О. Олесем / Віра Вовк // Спогади. – К. : Родовід, 2003. – С. 277.
7. Вовк Віра. Мережа / Віра Вовк. – Л. : БаК, 2011. – 152 с.
8. Вовк Віра. Останній князь Звонимир / Віра Вовк // Знамено, повісті і романи. – Л. : БаК, 2011. – С. 467-518.
9. Вовк Віра. Сатирикон / Віра Вовк. – Л. : БаК, 2012. – 106 с.
10. Вовк Віра. Човен на обрії / Віра Вовк. – Л. : БаК, 2014. – 136 с.
11. Вовк Віра. Широким кроком крізь юність / Віра Вовк // Спогади. – К. : Родовід, 2003. – С. 27-36.
12. Вовк Віра. Юність / Віра Вовк // Поезії. – К. : Родовід, 2000. – С. 35-64.
13. Селянський Я. Бджола із-за океану / Ярема Селянський // Трибуна. – 2008. – 16 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tribuna.org.ua/index.php?option=cont.ent&task=view&id=3467&Itemid=52>.
14. Стенула Н. Віра Вовк. Проблеми та проблемки : література як життя / Надія Степула // Арт-Вертеп [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://artvertep.com/print?cont=6432>.

Summary

Grigorchuk Julia. Vera Vovk: Famous and little-known pages of biography (to the 90-th anniversary of writer's birth).

The paper is devoted to the coverage of key facts from the Wira Wovk's life story. The research is based on the biographical data from the writer's memoirs such as «Reminiscences», «Network», «The Boat at the Skyline», which are systematized chronologically. The author reveals sequentially the forming creative personality of Wira Wovk, discloses the significant episodes of the writer's biography, which were crucial for the formation of her worldview and artistic intellection.

Key words: Wira Wovk, biography, artistic intellection, worldview, artistic creation.

УДК 351.751.6(477.74)«1991»

Віктор Дроздов

ПИТАННЯ ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ НА СТОРІНКАХ ІЗМАЇЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ (СЕРПЕНЬ-ГРУДЕНЬ 1991 р.)

У статті розглядається ставлення громадської думки Ізмаїла до проголошення незалежності України 24 серпня та проведення референдуму 1 грудня 1991 р., що віддзеркалилось на сторінках періодики, визначаються основні питання, які викликали гостру дискусію серед читачів місцевих газет.

Ключові слова: незалежність України, референдум, періодична преса, Ізмаїл.

Питання про українське державотворення не залишилось поза увагою вітчизняних періодичних видань. Засоби масової інформації суттєво впливали на процес становлення української державності на початку 90-х рр., формуючи в населення певні погляди щодо подальшої розбудови нової держави. Разом із тим цей